

Л. Г. Мельник

Екологічна економіка

ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА – галузь знань, що вивчає взаємозв'язки між природними та економічними системами. Зародилася у 1960-х рр. в економічно розвинутих країнах на основі поєднання традиц. неокласич. та ресурс. [економіки](#) з економікою природокористування й галузями традиц. [екології](#). Досліджує екон. систему не окремо від природ. системи, а як єдиний екол.-екон. комплекс. Осн. поняття Е. е.: пропускна здатність екол.-екон. систем, ємність природ. систем, ентропія. Е. е. обґрунтовує пошук шляхів соц.-екон. розвитку в межах відповідності пропускної здатності екон. систем ємності природ. систем, у яких функціонують ці екон. системи. Пропускна здатність соц.-екон. системи (структура виробництва і споживання, стиль життя насел. тощо) істотно відрізняється в різних геогр. умовах і часових інтервалах. Необхід. умовою прогресив. соц.-екон. розвитку є мінімізація ентропії екон. процесів, яка може відбуватися шляхом підвищення ефективності функціонування соц.-екон. систем на основі дематеріалізації сусп. споживання (зменшення матеріало- і енергоємності), щоб уникнути загрози перевищення ємності екосистем. Е. е. спрямована й на пошук механізмів та інструментів забезпечення постій. відтворення передумов мінімізації ентропії (підвищення ефективності) екон. процесів. Терміном «Е. е.» також позначають систему господарювання (зокрема економіку країни, регіону), функціонування якої відбувається у гармонії з природ. системами. У такому тлумаченні це поняття має переважно суб'єктив. характер, оскільки спирається не так на об'єктивні кількісні критерії, як на суб'єктивні уявлення конкрет. людини про екол. ідеали побудови і функціонування екон. системи на основі її взаємозв'язків з природою. В Е. е. (країни, регіону, господарства) процеси виробництва і споживання продукції впливають на природні системи такою мірою, що не перевищує порогів їх самовідтворення. Наближення характеру госп. системи до зазначеного стану може відбуватися за осн. напрямками: ослаблення кількіс. впливу антропоген. процесів на природні системи (зокрема зменшення шкідливих викидів у повітря, воду, ґрунт); наближення характеру антропоген. процесів до тих, що відбуваються в природі (використання речовин, які органічно включаються в процеси природ. метаболізму, застосування замкнених екон. циклів, де закінчення однієї стадії закономірно зумовлювало б поч. ін. тощо); підвищення потенціалу самовідтворення природ. систем (за рахунок збільшення частки тер., наближеної до природ. стану, та ін.). Екон. передумови реалізації

цих напрямів – єдність природокористування і природовідтворення, а також єдність екон. і екол. цілей. Е. е. – сфера господарювання, в якій основу продуктив. сил становлять первинні (або наближені до них) природні самовідтворювані фактори чи їхні компоненти, що не зазнають при цьому істот. змін. До таких видів господарювання належать: рекреац. галузь, зокрема екотуризм, мисливство та ін. види використання лісових ресурсів (грибів, ягід, лікар. рослин тощо), обмежене рибальство та ін. Ці сфери господарювання не завдають знач. шкоди базовому природ. комплексу, який для них є основою здійснення госп. функцій та джерелом одержання доходу (прибутку). Процес наближення госп. систем до такого стану кваліфікують як екологізація економіки.

УРСР була одним із перших регіонів колиш. СРСР, де від кін. 1960-х рр. почала розвиватися Е. е. як галузь знань. Осн. наук. школи сформувалися в Сумах, Одесі, Києві, Львові, Ворошиловграді (нині Луганськ). Наук. напрацювання дали можливість реалізувати на практиці принципи плат. природокористування. 1988–89 у Сумах вперше в країні проведено експеримент із впровадження платежів за використання природ. ресурсів та забруднення довкілля, після чого систему поширено на ін. регіони. Україна першою із країн пострад. простору на законодав. рівні затвердила екон. механізм природокористування як складову держ. екол. політики (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», 1991). Нині екон. механізми природокористування врегульовані понад ста правовими актами нац. рівня. Україна є лідером у постсоціаліст. країнах із розроблення відповід. метод. забезпечення, вона має потуж. наук.-вироб. потенціал для розвитку нац. системи господарства на засадах Е. е. Існують передумови для вип. і реалізації на світ. ринках конкурентоздат. продукції екол. спрямування: моніторинг. системи, очисне обладнання, лічильники, ресурсощадні технології, продукція генної інженерії, рекреац. послуги, орган. землеробство, екотуризм, освітні послуги тощо.

Рекомендована література

1. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: Підруч.; Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підруч. (обидва – Суми, 2006).

Бібліографічний опис:

Екологічна економіка / Л. Г. Мельник// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-18677>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).